

Živko BJELANOVIĆ
Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti
i odgojnih područja, Split

TVORBENI PRSTEN KAO MODEL OPISA ANTROPONOMASTIČKIH TVORENICA

Modeli kojima su dosad opisivane sufiksne tvorenice nisu mogli objasniti neke od značajnijih pojedinosti njihove tvorbene strukture. Velom tajne tako su ostala prekrivena ograničenja u raspodjeli sufiksa u izvedenica s nekoliko uzastopnih tvorbi i značenjske vrijednosti koje sufiksi imaju zavisno od toga gdje se nalaze u tvorbenom nizu. U članku je riječ o modelu koji u opisu polazi od osnove slijedeći tvorbe redom konkatenacija sufiksanih morfema. Karakter mu je objašnjen na primjeru tvorbenog gnijezda osnovnice Petar. Izgleda da se tvorbenim prstenom ponajbolje mogu opisati antroponomastičke tvorenice, posebno one s većim brojem sufiksacija.

1. Ponešto o modelima opisa izvedenica

Opis sufiksne izvedenice mora biti opis njezina sufiksa, opis njezine osnove i opis njezina značenja. A opis tog trećeg elementa tvorbene joj strukture nije moguć bez opisa njezina izraza, što znači bez opisa promjena koje nastaju na spoju osnove i sufiksa, jer su fonološke alternacije u nekih tvorenica i same nositelj tvorbenog značenja, i bez opisa nadodsjećnih dijelova njezine forme, jer u ne malog broja primjera prodozemske razlike uvjetuju razlike u značenju.

U svakoj, dakle, tvorbenoj analizi moraju biti objašnjeni svi tvorbeni signali: i izrazni, i značenjski, i odsječni, i nadodsječni. Zato samo prividno nije važno od kojeg ćemo tvorbenog elementa započeti opis sufiksanih izvedenica. Potvrđuje to i dosadašnja praksa u našoj derivatologiji po kojoj su se tvorbene vrijednosti izvedenica sufiksalnog tipa opisivale polazeći od sufiksanih segmenata.¹ Tvorbene odlike utvrđene ovakvim načinom opisa još uvijek smatramo odlikama tvorbenog sustava u cjelini, a nedoumice koje se javljaju u vezi sa segmentacijom, s određivanjem plodnosti tvorbe, s opisom vrste alternacije na morfemskom šavu, s utvrđivanjem vrijednosti i značenja segmenta izvedeničkih struktura i značenja izvedenice u cjelini pripisujemo jezičnoj

¹ Ovaj model nije označen posebnim terminom. Po ugledu na termine za model *tvorbeni tip* i za model *tvorbena gnijezda* nazvat ću ga modelom *tvorbenog vrška*.

prirodi njihovih postava i beznadnim proglašavamo pokušaje da im objasnimo pojediniosti i s nevidljive strane jezičnog znaka.

Nesumnjivo je da bi opis izvedenica i modelima u kojih je hijerarhijski drugačiji poredak triju najvažnijih tvorbenih elemenata smanjio broj nedoumica. Tako analiza značenjskih i formalnih vrijednosti tvorenic koje imaju jedno značenje ostvareno različitim sufiksima i različitim osnovama nije pokazala značajnije rezultate samo zato što su modelom *tvorbenog tipa*² gramatičari prikazivali sufiksalne izvedenice tek u gramatikama za školsku upotrebu i tek radi preglednosti. Po ovom se modelu mogu više nego po bilo kojem drugom ispitati značenjski sadržaji jezičnih znakova i točnije odrediti njihova pripadnost odgovarajućem semantičkom polju. U još većoj mjeri nije dokazana ni valjanost *tvorbenog gnijezda* kao modela po kojem se opisuje korpus znakova s jednom osnovnicom³ i po kojem je kriterij osnove nadređen kriteriju sufiksalnog segmenta, a ovaj kriteriju značenja.

Nije mi cilj da ovim recima umanjim vrijednost *tvorbenog vrška*, već da u razlikama u opisu izvedenica jednom polazeći od sufiksa i drugi put polazeći od osnove pokušam dokazati snagu *tvorbenog gnijezda* u tumačenju onih tvorbenih signala koje nije bilo moguće objasniti dosad uobičajenim načinom analize tvorenic najplodnije tvorbe u hrvatskom jeziku. Budući da se radi tek o prvom pokušaju drugačijeg pristupa opisu sufikslnih tvorbi, valjanost jednog od modela *tvorbenog gnijezda*⁴ prikazat ću na primjeru kojem sam cjelovitije uspio oblikovati korpus. Radi se o tvorenicama osnovnice *Pëtar*. Izbor nije slučajan. Prema mojim dosadašnjim spoznajama, u antroponomastičkom leksičkom sloju za razliku od neantroponomastičkih slojeva primjena *tvorbenog prstena* mogla bi značajnije od drugih načina opisa objasniti elemente tvorbene strukture osobnih imena, prezimena i obiteljskih nadimaka prije svega zato što su antroponomastička tvorbeno gnijezda daleko bogatija od tvorbenih gnijezda neantroponomastičkog leksika. Ne znam ni za jednu apelativnu osnovnicu kojoj bi se leksički grozd mogao bogatstvom primjera približiti leksičkom grozdu s osnovnicom nekog imena značajnije čestoće. Tako tvorbeno gnijezdo koje mi služi kao primjer ima blizu osamsto i pedeset tvorenic, a ako bismo im postave tipa *Përica* zato što mogu biti i osobna imena, muška kao i ženska, i prezimena, i obiteljski nadimci, smatrali posebnim znacima kad označavaju denotate s razlikom muško/žensko, osobno ime/

² O tvorbenom tipu i tvorbenom gnijezdu v. u: *Ruskska grammatika*, tom I, Akademija nauk SSSR, izd. Nauka, Moskva, 1982, str. 134–135.

³ Osnovnicom nazivamo »riječ od koje se u tvorbi polazi«, v. Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, izd. JAZU–Globus, Zagreb, 1986, str. 13.

⁴ Tvorbeno se gnijezdo ostvaruje modelima nižeg ranga: *tvorbenim nizom*, *tvorbenim grozdom* i, prema ovoj mojoj koncepciji, *tvorbenim prstenom*. Te bismo modele mogli nazvati podmodelima (obrascima, uzorcima, varijacijama itd.). Kako u literaturi postoji velika šarolikost u imenovanju modela različitih po rangu, pa i šarolikost u načinu njihova rangiranja, ovdje model shvaćam u najširem smislu kao nacrt predodžbi o međusobno povezanim jezičnim pojavama i kao način govorenja o njima da bi im se objasnile formalne i sadržajne vrijednosti, pa modelom nazivam konstrukte i vrste modela i vrste podmodela.

prezime ili prezime/obiteljski nadimak, onda bi tvorbeno gnijezdo bilo bogatije za još nekoliko stotina primjera.⁵

2. Tvorbeni prsten kao vrsta tvorbenog gnijezda

Tvorbeni prsten čine tvorenice koje se tvore od iste osnove. U jednom tvorbenom gnijezdu nije samo jedan tvorbeni prsten. Ima ih onoliko koliko ima uzastopnih derivacija u bilo kojem *tvorbenom nizu*⁶ tog gnijezda. Kako broj takvih derivacija nije ograničen ni fonotaktičkim ni semantičkim razlozima jer se od prezimena, čak i onih na *-ić*, izvode npr. sufiksom *-uša* antroponimi za identifikaciju ženskih osoba, a od njih opet prezimena i obiteljski nadimci na *-ić*, broj je ograničen samo veličinom postave izvedenice. U tvorbenom gnijezdu *Petar* ni jedna postava ne prelazi peteroslogovnu vrijednost, a primjera koji izvan ovog gnijezda nadilaze tu granicu i to samo za jedan slog, ima tek u vrlo velikim korpusima.

U prvom su tvorbenom prstenu tvorenice koje nastaju od osnovnice i to na dva načina. Prvi je način progresivna tvorba. Kako su u antroponomastici prefiksalne i prefiksarno-sufiksne tvorbe rijetke, progresivna je tvorba vrste sufiksacije. Tako su od osnove osnovnice *Petar* u prvom prstenu sufiksne tvorenice *Petrac*, *Petrač/a*⁷, *Petrać*, *Petrak*, *Petran/a*, *Petras*, *Petraš*, *Petren/a* *Petreš/a*, *Petreta*, *Petrica*, *Petrić*⁸, *Petrilo*, *Petrin/a*, *Petrinja*, *Petriš/a*, *Petroje*, *Petronja*, *Petroš/a*, *Petruka*, *Petrun/a*, *Petruš/a* i još toliko drugih izvedenih sufiksima *-aja*, *-ika*, *-ko*, *-os*, *-us*, *-ov*, *-uca* itd. Drugi je način regresivna tvorba. Po njoj se tvore hipokoristici s raznolikostima oblikovanja njihove tvorbene, morfološke i prozodemske strukture. Slično najučestalijoj hipokorističnoj tvorenici imena *Petar*, tj. *Péro/Pére* i *Përa* za mušku te *Përa* i *Përa* za žensku osobu, oblikovano je još osamnaest hipokoristika različitih po čestoti jav-

⁵ Od izvora za ovaj korpus navodim samo rječnike: Živko Bjelanović, *Rječnik antroponima Bukovice*, SANU, Beograd, 1989; Milan Bosanac, *Prosvjetni imenoslov*, izd. Prosvjeta, Zagreb, 1984; Radoslav Grujić, *Plemenski rječnik ličko-krbavske županije, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. XXI, sv. 2, Zagreb, 1917; Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 2, JAZU, Zagreb, 1972; Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1988; Mile Tomić, *Antroponimija Srba i Hrvata u Rumuniji, Onomatološki prilozi*, knj. VI, Beograd, 1985, i *Leksik prezimena Hrvatske*, Institut za jezik, Zagreb, 1976.

⁶ Tvorbeni je niz skup leksema u kojem se njegovi članovi (različite tvorbene prirode) tvore jedan od drugoga, pa im je međusoban odnos posljedica zajedničke osnovnice. (Usp. *Ruskij jazyk*, *Enciklopedija*, Sovetskaja enciklopedija, Moskva, 1979, s. v. Slovoobrazovanie).

⁷ Ovako naznačeni primjeri odnose se na dvije izvedenice, jednu izvedenu sufiksom *-ač*, *-an*, *-en* itd. i drugu izvedenu sufiksom *-ača*, *-ana* ili *-ena*.

⁸ Primjerima ću navoditi prozodemske vrijednosti uglavnom onda kad se po njima značenjski razlikuju tvorenice jednake odsječne forme jer su u izvorima (za razliku od mojeg rječnika) izvedenice rijetko kad prozodemski definirane. Tako je *Pëtrić* umanjena od *Petar*, a *Pëtrić* je prezime od hipokoristika *Pëtro*. Nije velik broj primjera u antroponomastici da su odsječnim dijelom izjednačene osnove nehipokorističnog i osnove hipokorističnog podrijetla. Kako je to slučaj upravo s dvjema osnovama tvorbenog gnijezda našeg primjera, nije lako utvrditi radi li se o izvođenju od ove ili od one osnove kad akcent tvorenice nije akcent antroponima iz osnove.

ljanja, odnosno po odsutnosti ove ili one morfološke i prozodemske osobitosti. Prema muškom obliku *o*-dočetka to su: *Peco, Pečo, Pećo, Pedo, Peđo, Pego, Pejo, Peko, Pelo, Peljo, Peno, Penjo, Pepo, Pešo, Peto, Pezo* i *Pežo*, a hipokoristik *Pétro* nastao je karakterističnom morfološkom i prozodemskom stilizacijom osnovničke postave.

Od karaktera prvog tvorbenog prstena zavisi karakter cijelog tvorbenog gnijezda. Zbog dvojakog načina tvorbe jedinica tog bazičnog sloja cijelo se gnijezdo dijeli na korpus tvorenica nastalih uzastopnim sufiksacijama od osnovnice do posljednjeg tvorbenog prstena i na korpus tvorenica kojima je tvorba započela oblikovanjem hipokoristika. Sufiksalne tvorbe od hipokorističnih osnova plodnije su u odnosu na sufiksalne tvorbe od nehipokorističnih osnova iz prvog tvorbenog prstena. Tako od osnove hipokoristika *Péro* ima preko sedamdeset izvedenica drugog tvorbenog stupnja (npr. *Perač/a, Perač/a, Perać/a, Peraga, Perak, Peralj, Peran/a, Peras, Peraš, Perat, Perelja, Pereš/a, Pereta, Perez/a, Perica, Perić, Peridža, Perija, Perika, Perin/a, Periš/a, Periz/a, Perko, Peroje, Peronja, Peroš, Perota, Perova, Perša, Peruka, Perula, Perun/a, Peruš/a* itd.), a ni jednoj sufiksalnoj tvorenici iz prvog tvorbenog stupnja broj u prstenu drugog stupnja ne prelazi vrijednost od devet tvorenica (kao što su *Petrušan, Petrušek, Petrušev, Petrušica, Petrušić, Petrušilo, Petrušin/a, Petruška* i *Petruško* u prstenu izvedenice *Petruš/a*). U ovoj razlici treba potražiti razlog što je dio tvorbenog gnijezda s tvorbenim nizovima uzastopnih sufiksacija nekoliko puta manji od dijela s tvorbenim nizovima kojima sufiksalne tvorbe započinju od hipokoristika.

Naš primjer gnijezda potvrđuje već uočene pojave da su tvorbeni nizovi duži kad započinju regresivnom tvorbom (u posljednjem se tvorbenom prstenu osnovnice *Petar* nalaze samo izvedenice s osnovom hipokoristično-sufiksalne tvorbene strukture kao što su *Pejasinović, Pejčenović, Pejušković, Peracković, Perajković, Perašinović, Peršulinić* itd.), da im je broj uzastopnih tvorbi ograničen samo dužinom postave tvorenice, da im je gnijezdo to bogatije što u prvom tvorbenom prstenu ima više hipokorističnih tvorenica te da su hipokoristične u odnosu na nehipokoristične osnove i kratkoćom postave i pojednostavljenom strukturom fonotaktički daleko pogodnije za sufiksalsku konkatenciju.

3. Način segmentacije po modelu tvorbenog prstena

Da bismo odredili pripadnost neke tvorenice odgovarajućem tvorbenom gnijezdu i u njemu odgovarajućem prstenu, potrebno je tvoreničkoj strukturi odrediti osnovu. Već se u ovom postupku ogleda razlika u odnosu na opis tvorenica modelom tvorbenog vrška, ako se radi o tvorenicama s više od jedne sufiksacije. Pri segmentaciji modelom tvorbenog gnijezda rastavljamo tvorenicu na mjestu prve, a pri segmentaciji modelom tvorbenog vrška na mjestu posljednje sufiksacije. U jednom se slučaju rezom dobiva složenija struktura s desne, a u drugom s lijeve strane morfemske granice.

Primjeri antroponomastičkih tvorenica izazivaju sumnju u ocjenu da je način segmentacije slijedom uzastopnih tvorbi dijakronijske a analiza tvorenica obrnutim slijedom sinkronijske naravi. Dobijemo li dijeleći tvorenicu slijedom njenih derivacija odsječke manje-više jednake odsječcima segmentacije po tvorbenom postupku, onda

sitnije razlike u rezultatima između morfemske i tvorbene analize ne mogu biti razlogom da se dva pristupa u određivanju granice među tvorbenim elementima različito vrednuju. Podijelimo li npr. postavu tvorenice *Perankula* po nizu *Petar* → *Pera* → *Perana* → *Peranka* → *Perankula* i tako dobijemo hipokorističnu tvorenicu *Pera* i izvedenice sufiksima *-ana*, *-ka* i *-ula*, onda objašnjenje njezine strukture ima istu vrijednost kao i objašnjenje segmentacijom na sufiks *-ula* i na izvedenu osnovu *Peranka* koju odostražnom segmentacijom možemo podijeliti na *-ka* i izvedenu osnovu, a ovu opet na sufiks *-ana* i hipokoristik tvoren od osnovnice *Petar*. Razlika nije u vrsti analize nego u vrsti predmeta analize. U općeg je leksika velik broj primjera u kojih se morfemskom i tvorbenom analizom dobivaju različiti odsječki. Isključimo li nedoumice u vezi sa segmentacijom prezimena na *-ović/-ević*, sve ostale antroponomastičke izvedenice kojima se iza osnove nalaze segmenti složenije strukture dijelimo na jednake segmente i jednom i drugom analizom. Tako ćemo sufiksalne odsječke *-urina*, *-usina* ili *-ušina* rezom rastavljati na *-ur/a* i *-ina*, na *-us* i *-ina* te na *-uš/a* i *-ina* zato što za izvođenje sufiksom *-ina* tvorenica *Božurina*, *Petrusina* i *Perušina* postoje osnove tvorenica *Božur/a*, *Petrus* i *Peruš*. U općeg leksika nema takva uporišta za tumačenje tvorbene strukture izvedenica na *-urina* (npr. *dlačurina*), na *-usina* (npr. *bedrusina*) ili na *-ušina* (npr. *perušina*). Isto bismo mogli kazati za sufiksalne segmente *-ašin* (npr. *Petrašin* prema *Petraš*), *-čina* (npr. *Perčina* prema *Perac* ili *Perko*), *-eljak* (npr. *Radeljak* prema *Radelja*), *-enka* (npr. *Petrenka* prema *Petren/a*), *-etina* (npr. *Peretina* prema *Pereta*), *-ičak* (npr. *Petričak* prema *Petrič*), *-ojka* (npr. *Petrojka* prema *Petroje*) itd.

Treba pronaći uzrok razlici u stupnju tvorbene prozirnosti između antroponomastičkog i neantroponomastičkog leksika. Imamo s jedne strane vrlo restriktivan odnos u izboru imena jer po zabranama, privolama, navikama, po uzimanju znakova za identifikaciju osoba iz uvijek istog popisa ili po nasljeđivanju imena od djeda, oca ili bilo kojeg drugog člana rodbinske veze naše društvo pripada onim socio-kulturnim entitetima koji brižljivo čuvaju svoj antroponimikon, a to znači i morfološke, tvorbene, prozodemske itd. uzorke u oblikovanju imena. Zato između antroponima kakve nalazimo u našim pisanim dokumentima prvih nekoliko stoljeća ovog milenija i kakvi se danas javljaju u komunikaciji nema razlike s obzirom na antroponomastički tvorbeni mehanizam.⁹ S druge strane, opći je leksik otvoren. U njemu je znatno labavija veza

⁹ Za potvrdu navodim samo karakterističnije primjere prema vrsti sufiksa: *-ac* (*Petrac*), *-ač* (*Mihač*), *-ača* (*Petrača*), *-ak* (*Marak*), *-alj* (*Tomalj*), *-an* (*Vukan*), *-at* (*Milat*), *-elja* (*Radelja*), *-en* (*Raden*), *-eša* (*Dobreša*), *-eta* (*Marketa*), *-ica* (*Dragica*), *-ić* (*Petrič*), *-ija* (*Dragija*), *-in* (*Ljudin*), *-ina* (*Perina*), *-inja* (*Gradinja*), *-iša* (*Staniša*), *-oje* (*Bogoje*), *-onja* (*Matonja*), *-oš* (*Radoš*), *-ota* (*Vukota*), *-ša* (*Stojša*), *-ula* (*Radula*), *-ulja* (*Dragulja*), *-un* (*Mihun*), *-uša* (*Maruša*) itd., a da su se javljale i tvorenice složenije strukture, dakle s izrazitom značenjskom obilježnošću, i to u pisanim ispravama, dokazuju tvorenice *Dobraškan*, *Miračula*, *Ozrišac*, *Pribošina*, *Radikoš*, *Vraneško*, *Vučetlak* itd. Primjeri su iz: Viktor Novak - Petar Skok, *Supetarski kartular*, izd. JAZU, Zagreb, 1952, str. 271, 272 i 279; Grga Novak, *Povijest Splita*, knj. I., izd. Čakavski sabor, Split, 1978, str. 362-364 i 368; *Diplomatički zbornik*, sv. XVI., izd. JAZU, Zagreb, 1976, str. 145, 147, 179 i 435 te triju ra-

između jezičnog znaka i onog što je njime označeno, pa se brže prilagođava komunikacijskim potrebama i lakše mijenja odnose u nekim elementima svoje strukture. Posljedica toga su i sufiksi složenijih postava. Oni su kao jedinice tvorbenog mehanizma novijeg nastanka i značenjska im ekspresija nije zbroj značenja dijelova od kojih su nastali, kao što nije primjerice sufiks *-enda* u *grofenda* rezultat značenja sufiksa *-en* (kakav je u izvedenice *prsten*) i sufiksa *-da* (kakav je u izvedenice *pravda*).¹⁰ U jednom leksiku (antroponomastičkom) složeniji značenjski sadržaji ostvaruju se uzastopnim derivacijama u kojima sufiksadni tvorbeni elementi ne gube u većoj mjeri svoju izraznu fizionomiju i značenjski potencijal, u drugom (općem) leksiku takvi se sadržaji oblikuju znatno manjim brojem sufiksacija, ali zato sufiksima znatno složenije strukture izraza. Otud se između ova dva sloja javljaju razlike u rezultatu segmentiranja bez obzira na to rastavljamo li izvedenice na njihove tvorbene dijelove slijedom sufiksacija ili obrnuto, od posljednje sufiksacije prema leksičkom morfemu.

4. Što se ogleda u tvorbenim prstenima

Ističem prije svega ono najvažnije: u tvorbenim se prstenima jednog tvorbenog gnijezda kao skupu uređenom po tvorbenim odnosima između osnova i tvorenica od njih tvorenih ogleda cijeli antroponimikon. To znači da se u svakom gnijezdu na jednak način ostvaruje antroponomastički tvorbeni mehanizam s tvorbenim osobitostima u oblikovanju prvog i s tvorbenim osobitostima u oblikovanju svih ostalih prstena do granice mogućih sufiksanih konkatenacija. Primjerima su u svakom gnijezdu imalo značajnije plodnosti najbogatiji drugi i treći prsten (u našeg je primjera u ova dva prstena čak 77% tvorenica cijelog gnijezda) i u svakom od njih bogatiji je onaj njegov dio koji nastaje sufiksacijom od osnove hipokoristično-sufiksalne strukture. U posljednjim su prstenima mahom prezimena tvorena od osobnih imena drugog ili trećeg stupnja izvedenosti s karakterističnom prezimenskom sufiksacijom jer se od prezimena na *-ić* izvode jedino andronimi (tip *Dadićuša*).

Zahvaljujući ovakvim odnosima među tvorenica tvorbenog gnijezda predvidive su tvorenice za koje zbog nesavršenosti metoda u bilježenju antroponomastičke građe nema potvrde u prikupljenom korpusu. U tvorbenom je gnijezdu osnovnice *Petar* predvidiva npr. izvedenica oblikovana onako kako je oblikovana u primjera *Böžür*, *Čipür*, *Micür*, *Pëcür*, *Pëčür*, *Pëjür*, *Pëpür*, *Vlädür*, odnosno u primjera *Bödura*, *Jözura*, *Kätura*, *Mätura*, *Mišura*, *Stipura*, *Tömura* ili *Vøjura*, dakle *Pëšür* ili *Pëšura*, da bi povezala tvorbeno mjesto između *Pëšo* ili *Pëšürda* u tvorbenom nizu *Pëtar* → *Pëšo* → *Pëšür* (*Pëšura*) → *Pëšürda* → *Pëšürdina*. S tako popunjenim prazninama mnogo je lakše braniti stav da tvorbeni odnosi među jedinicama antroponomastičkog gnijezda imaju

dova Mate Šimundića o nepoznatim hrvatskim osobnim imenima, *Onomatološki prilozi*, izd. SANU, knj. III. (Beograd, 1982, str. 125, 135 i 142), knj. IV. (Beograd, 1983, str. 190) i knj. VI (Beograd, 1983, str. 83, 95 i 96).

¹⁰ Primjeri ovih i nekoliko drugih ranije spomenutih apelativnih izvedenica navode se prema monografiji Stjepana Babića (o. c.).

vrlo visok stupanj zakonitosti i da zato što je broj tvorenica nekoliko desetaka puta veći od broja bazičnih leksema od kojih se tvore moraju te zakonitosti biti u prvom planu izučavanja antroponimije i kao leksikografskog i kao gramatičkog fenomena.

Ogledaju se zatim značenjski razlozi za raspodjelu sufiksa. Kako su sufiksima značenjske vrijednosti više potencijal nego realnost, u tvorbi se zavisno od tvorbenih signala neposrednog okruženja može istim sufiksom ostvarivati značenje sasvim različito i predznakom i jačinom. Zato se vrijednosti koje sufiksi imaju s obzirom na to nalaze li se u prstenu bližem ili u prstenu udaljenijem od osnove mogu jasnije odrediti slijedimo li tvoreničkoj strukturi trag sufikslnih tvorbi. Od velikog potencijala što ga ima npr. *-ica* u nekoj će se izvedenici ostvariti ono značenje koje ne isključuju ostali signali iz tvorbenog konteksta. Tako će u prvom ili drugom tvorbenom prstenu značenje sufikslnog morfema biti harmonično s neutralnim značenjem osnovnice ili sa značenjem od nje tvorenog hipokoristika (tip *Pètrica* i *Pèrica*). U višim se tvorbenim prstenima od značenjskog potencijala ostvaruju značenja negativnog predznaka kao u izvedenice *Petràjica*, kojom je označena odrasla muška osoba pa se umjesto značenja 'malen rastom i drag' ostvaruje značenje 'malen rastom, neugledan'. Na primjerima većeg broja tvorbenih gnijezda trebalo bi provjeriti valjanost pretpostavki da sufiksi iskazuju sadržaj cijelom puninom značenjskog potencijala samo onda kad se nalaze na kraju tvorbenog niza, jer im je u središnjim karikama značenje prigušeno značenjskom vrijednošću sufiksa iz posljednjeg tvorbenog čina, da se sufiksi velikog značenjskog intenziteta različitog predznaka ne javljaju neposredno jedan iza drugog u izvedeničkoj strukturi (kao npr. sufiksi *-ica* i *-ina*), da se neki sufiksi nevelike plodnosti (npr. *-ela*, *-elja* ili *-ut*) nalaze samo u ovom ili samo u onom prstenu i da bi im umjesto dosad pogrešno označenog značenjskog predznaka predznak trebalo odrediti prema mjestu na kojem se javljaju u sufikslnoj tvorbi.

Jednako bi tako na većem broju primjera trebalo vidjeti mogu li se modelom tvorbenog prstena objasniti ograničenja koja se javljaju u raspodjeli sufiksa s obzirom na njihove fonotaktičke osobine. Jasno je npr. zašto se tvorba sufiksima *-ko* i *-ka* ne ostvaruju od osnove *Pètar* ili *Péto/Pétra* (dakle *Petrko/Petrka*¹¹) onako kako se ostvaruje od osnove *Péro/Péra* (dakle *Perko/Perka*). Pitanje je može li se segment *-in-* u *Petrinka* kad nije sufiks *-in* (iz *Pètrin*), kad nije sufiks *-ina* (iz *Pètrina*) ili kad nije pridjevski sufiks *-in* (kad, dakle, ne označava odnos ženske osobe prema muškarcu) — smatrati umetkom nesufikslnih i neznačenjskih vrijednosti potrebnim samo da olakša sufiksaciju fonotaktički nespojivim tvorbenim elementima. Uporište bi se i za takvo tumačenje moglo, doduše, braniti primjerima tipa *Marnovćinka* da nije sumnje: ne bismo li se tada našli izvan prostora sinkronijske analize.

5. Zaključak

Ni jedan model nije moćan da na jednak način i jednako uspješno opiše tvorbene

¹¹ Od ovog je para potvrđena samo izvedenica *Petrko* i samo u rječniku Mate Šimundića (o. c., str. 269, s. v. *Petar*).

elemente tvoreničkih struktura različitih leksičkih slojeva. To znači da se jednim modelom bolje i potpunije opisuje ovaj a drugim onaj leksik, jednim ova a drugim ona vrsta tvorbe, da nema modela koji bi bio u stanju sam objasniti složene odnose što, na primjer, u sufiksnoj tvorbi nastaju djelovanjem i izraznih i značenjskih signala koliko sufiksa toliko i osnove te da se rezultatima jednog mogu koristiti ostali modeli opisa tvorenica. To također znači da se u tumačenju elemenata i progresivnih i regresivnih tvorbi modeli *tvorbenog vrška*, *tvorbenog tipa* i *tvorbenog gnijezda* ne javljaju u konkurenciji.

Primjenom tvorbenog prstena kao (pod)modelom tvorbenog gnijezda mogle bi se uspješno opisati one tvorenice koje po zajedničkoj osnovnici pripadaju velikim leksičkim grozdovima. Takvih grozdova ima mnogo više u antroponomastičkom nego u neantroponomastičkom leksiku. Kako antroponomastička gnijezda sa znatnijim brojem jedinica nastaju iz potrebe da se za što točniju identifikaciju velikog broja osoba proširi lista malog broja bazičnih antroponima, i to preinakom osnovnice tvorbenim postupkom, svoju bi vrijednost *tvorbeni prsten* mogao pokazati ponajviše u opisu antroponomastika hipokoristične i sufiksalne tvorbene strukture.

ANNELO FORMATIVO COME MODELLO PER LA DESCRIZIONE DELLE FORMAZIONI ANTROPONOMASTICHE

Riassunto

L'autore dell'articolo scrive in favore di un nuovo modello nella descrizione delle formazioni antroponomastiche. Fin'ora nella descrizione dei derivati suffissali si partiva sia dall'sufisso dal quale erano derivati, sia dal significato, apparso dalla caratteristica derivazione suffissale. Malgrado i notevoli risultati finora ottenuti nei modi di descrizione nella rivelazione delle norme linguistiche, alcuni dei elementi derivativi importantissimi sono rimasti coperti dal velo del segreto, specialmente quelli concernenti la formazione antroponomastica. Alcuni si potrebbero spiegare molto meglio col modello dell'*anello formativo*, per esempio le cause della distribuzione dei suffissi nei derivati con la struttura più complessa.

Il punto di partenza della descrizione sarebbe il tema. Ad un anello formativo appartenerebbero tutti i derivati con il tema comune. Un gruppo degli a nelli formativi formerebbe un nido formativo. La forma iniziale è il lessema non-formativo.

Così dal nome *Petar* nel primo anello formativo si trovano formazioni suffissali *Petran*, *Petraš*, *Petrić*, *Petrina* ecc. e formazioni ippocoristiche *Peco*, *Pejo*, *Peko*, *Pero* ecc. Dal tema del nome del primo anello formativo si fanno derivare le unità del secondo anello e così via. In questo modo, con derivazioni consecutive si fanno delle formazioni di struttura molto complessa (tipo *Peršulinić*). In ogni nido formativo si realizza, con delle differenze non essenziali, un congegno formativo. Un nido formativo come un gruppo sistemato di anelli formativi diventa lo specchio del congegno formativo dell'intero corpo antroponomastico.